

Joseph Samuel Bloch anekdotáiból:

Galíciai csodagyerek volt. Koldulva járta az országot: szellem akrobatamutatókkal verekedett ki magának egy-egy darabka kenyeret, tányér levest, amivel úgy ahogy jól-lakhatott és szalmazsákot, amin lehajthatta okos fejét.

Tizenhét éves korában még nem ismeri a német betűs ha megkísérli, hogy németül beszéljen, nevetve állapítják meg, hogy az idióma, amit használ talán közelebbi rokon a némettel, mint a franciával.

Nagyszerű újságíró, képzett, alapos tudós, reichsrati képviselő válik mégis nemsokára belőle. Az apologia mesetere lesz. Ő fojtja bele a talmudot-káromló, hamisító Rohling professzorba mindörökké a szót. Beszédeivel egy nagy birodalom parlamentjében arat emlékezetes sikereket.

Éleslátására vall, hogy már 1866-ban nemzeti zsidó belpolitikai programot dolgozott ki. Lapijában jelentek meg Herzl és Nordau első cionista írásai. 1923-ban halt meg 73 éves korában, kevéssel halála előtt jelentek meg emlékiratai. Az itt következő anekdoták ezekből valók.

A csodatevő galíciai jódfürdőben, Iwoniczban gyógyította évről-évre béna lábát a híres caddik, rabbi Chájim Halberstam, a „szánzirebbe”. Egyszer egy beteg leányzót hoztak elébe. Nyavalyatörős volt szegény feje. Ha rájött az epileptikus roham, ha öntudatlanul fetrengett a földön, nótára gyűjtött. A legnehezebb ünnepnap imákat fújta: a piutim-ot. A nehéz héber textust és a hozzája tartozó melódiákat egyképpen betéve tudta ilyenkor. Viszont, ha öntudatánál volt, alig-alig, hogy betűzni volt képes az efféle szövegekben. Hogy kigyógyította-e a rabbi, vagy sem – nem tudja Bloch. De elmeséli, hogy hosszú éveken át tépelődött ifjúságának ezen az élményén és egyre kereste a magyarázatot rá. Azt tartja, hogy átöröklött emlékek terhelték a beteget, amelyek csak az önkívület állapotában vettek rajta erőt. A chaszídimek másképp tudták. Úgy, hogy egy halott kántor lelke szállta meg a leányzót. Ő énekel belőle. A „dibbuk”...

* * *

Ifjúságában úgynevezett „hemséch”-okkal ragyogtatta az eszét és a találékonyságát. Vállalta, hogy a legheterogénebb művek között összefüggést tár fel. Azt hogy valamiben kiegészítik egymást, vagy, hogy ellentmondanak. Elővettek a bét-hamidras könyvtárából két erősen különböző művet. Például a templomi áldozatokkal foglalkozó talmudi traktusát és egy másikat, amelynek a magánjog a tárgya. Vagy egy responsum-gyűjteményt a gáoni időkből és egy másikat a XVII. századból. És Bloch többkevesebb bűvészkedéssel, mindenféle idézetekkel „bebizonyította”, hogy a két mű igenis rokon, vagy, hogy ugyanazon problémára vonatkozólag bizonyos ellentét áll fenn köztük. A mutatóvány befejezése után megindult a gyűjtés és a csodagyerek lapos erszé-

nyében néhány „hatos”, azaz tízkrajcáros gyűlt össze. Egy-egy ebédre való. Mehetett egy bet-hamidrassal odébb, az eszét produkálni.

* * *

Vándorlásai során Kismartonba vetődött el Bloch. Hildesheimer modern jesiváján próbálta meg kiegészíteni a ... világi ismereteit. A jesiván önképzőkör működött. Hildesheimer tanítványai a rájuk osztott témákról előadásokat tartottak itten. Az egyik kevéstudományú, de pénzes bachur nem volt képes elkészülni a penzumával. Blochhoz fordult, hogy kellő pénzbeli ellenszolgáltatás ellenében segítsen rajta. Bloch kidolgozta a témát, viszont a bachur adós maradt a kialkudott honorárium egy részével. Bloch nem leplezhette le, mert jóelőre becsületszóval titoktartást fogadott. Máskép állott bosszút. Eladta ugyanezt a „psetl”-t egy második bachurnak is és úgy rendezte a dolgot, hogy ez a második jusson először szóhoz. Az első számú bachur elképedve hullotta, hogy a, betanult beszédét más adja elő és kétgébesésében ismételten felordított:

– Hiszen ez az én psetlim!

Amikor pedig végre rákerült a sor, hogy a kitűzött témához hozzászóljon, nem tudott egyebet előadni, mint amit az előtte szóló mér elmondott. A hallgatóság hangosan derült a jeleneten és valahogy megtudta, hogy Bloch rendezte meg ezt a tréfát. Ez nem lett volna baj. De mert a rabbi, aki igen szigorúan vette a jesivája tudományos és erkölcsi színvonalát, szintén tudója lett a Bloch szerepének – nem volt többé maradása Kismartonban. Megint szednie kellett a sátorfáját.

* * *

A breslauer rabbiszemináriumha kísérelte meg a bejutást. A tanárok felfigyeltek a talmudi ismereteire. De az intézetbe mégsem vehették fel, mert nem voltak meg az előírások világi ismeretei. Graetz ismételten meghívta magához ebédre:

– Látod, így mutatta be Blochot a feleségének, ez a fiatalember egy félszázaddal megkésve született. Ötven év előtt még megbecsülték volna a zsidó tudományát, ha nincs is általános műveltsége.

* * *

Neki kellett lásson, hogy lerakosgassa a középiskolai vizsgákat. A tandíjakat téglahordással kereste meg. A fején hordta a téglát. Később el is dicsekedett vele:

– Fejmunkás voltam világéletemben.

* * *

Tanulmányai végeztével, már bölcsészdoktori oklevéllel és rabbi bizonyítvánnyal a tarsolyában, a Bécs melletti Floridsdorfban – a későbbi Nagy-Bécs egyik kerületében – lett rabbi. A városnak főleg ipari-munkás lakossága volt. Az antiszemita, agitáció megkísérelte, hogy belopja a zsidó gyűlöletet a lelkükbe. Bloch felvette a küzdelmet velük. Előadásokat tartott a munkáshozonokban a Talmud mintaszerű szociális törvényeiről. Talmud-

kritikusainak jellemzésére egy Kaulbach képet említett. A mester telivér Pegazust rajzolt. Csupa tűz, csupa szépség. Angvyszárnyakon repül a magasban. Mindenki elragadtatással szemléli. De egy földhözragadt, aprócska kis kritikus halomba gyűjti a lócitromokat, amiket ez a csodalény elhullajt és diadalmaskodva mutatja be a közönségnek: Nézzetek mily mocskos egy állat!... Uraim a legpompásabb versenyparipa nyomában is felfedezhetünk néhány lócitromot. De ez még a viláért sem jelenti azt, hogy rühes gebe.

* * *

Amikor megfutott Oroszországból, egy zsidó kisvárosba került Napoleon császár. Szaladt, szaladt és az oroszok egyre a nyomában. Amikor látta hogy nincs más menekülés, belopódzott egy kis házikóba. Egy zsidó szabó lakott történetesen benne. A császár lélekzetvesztve, siránkozó hangon mondta: Rejts el ízibe, mert megakarnak ölni! A szabó nem tudta kivel van dolga. De látta, hogy élete forog kockán. Bedugta hát a császárt a dunyha alá. Aztán ráhalmozta a tengersok ágyneműt, egész hegyet épített belőlük. Alighogy befejezte a munkáját, berohan két dzsidával felfegyverzett orosz katona.

— Nem rejtőzött el itt nálad valaki? – kérdik.

— Már mint nálam? Nem járt senki emberfia itten!

A két muszka keresztül-kasul kutatta a lakást és a végén néhányszor keresztül szúrták az ágyat. No, itt tényleg nincsen senki – mondták és szépen odébbálltak.

A császár erre kimászott az ágyból. Falféher volt az arca a kiállott ijedtségtől. Bemutatkozott a zsidónak.

– Napoleon császár vagyok! megmentettél a biztos haláltól. Mondd meg mit kívánsz? Három kívánságodat, bármilyen legyen is, teljesíteni fogom.

Megszóal a zsidó: – Nézd csak császár uram, már második éve, hogy lyukas a házam fedele. Talán megparancsolnád, hogy javítsák meg.

Nagyot néz a császár. – Efféle apróságokat kívánsz csak tőlem? Hát nem tudsz okosabbat kérni? Szedd össze íziben az eszedet! De ne felejtsd el, hogy már csak két kívánságod lehet.

Vakarja, vakarja a fejét a szabócska. Vajjon mit kérhetne okosat-nagyot a császártól? Gondolkozik, töri az eszét. Végre kiböki:

– Lakik ebben az utcában még egy szabó. Folyton csalogatja, elszedi a kuncsaftjaimat. Talán ráparancsolnál, hogy szedje a cókókját és költözködjék másfelé.

A császár bosszúsán legyintett. – Ó te félkótya, ó te világ bolondja. Rendben van elkergetem azt a szabót a fekete fenébe. De hát nem vagy képes valami nagyobb dolgot kigondolni? Töltesd meg végre a kobakodat. Hiszen most már csak egy kéréssel hozakodhatsz elő.

A zsidó erősen összeszedte magát erre a szidásra. Most már igazán meg akarta fontolni az utolsó kérését. Gondolkozik gondolkozik és egyszerre csak hamiskás mosoly telepszik az arcára.

– Szeretném tudni, mit éreztél, amikor az ágyamban feküdtél és a muszkák ide-oda szurkálgattak a párnák között?

Napóleont elöntötte a pulykaméreg:

– Hát az meg- miféle szemtelenség? Ejnye erre-arra-amarra! Hát még mit fogsz megengedni magadnak velem szemben? Na megállj csak, ezt megkeserülöd! Agyonlövetlek, kutya!

Dictum-factum! Berontott három francia katona és vasverte a szabót. Reszketett szegény, mint a nyárfalevél. Már hogyné reszketett volna, amikor hallotta, hogy hajnalra kelve kivégzik.

Nem aludt persze egész éjszakán át. Sírt és reszketett, reszketett és sírt és egyremásra elmondta a „videt”. (A bűneit meggyónó imádságot.) Ahogy megvirradt, fához kötözték. És három katona vette körül lövésre tartott puskával. A negyedik katona pedig oldalt állott. Óra volt a kezében. Nézte, mikor üt a kivégzés perce. Aztán felemelte karját és vezényelt: Egy, kettő, há...:

De nem tudta kimondani, hogy három! Mert nagysebesen nyargalva odaérkezett egy tábornok és torkaszakadtából ordította:

– Ne lőjjetek!

Aztán odalovagolt a zsidóhoz és ezt mondta neki: A császár megbocsájtott és ezt a levelet küldte neked.

A zsidó átvette a levelet, nagyot sóhajtott és nekifogott az olvasásnak. A levélben ez állott:

– Pont úgy éreztem magam, mint ahogy te érezted magad mostan.

A levél most is a szabónál van. Aki nem hisz nekem, elmehet és elolvashatja.

* * *

Amikor az olmützi káptalan egyhangúlag dr. Theodor Kohnt választotta meg érsekévé, Taafe, az akkori osztrák miniszterelnök odaszólt Blochhoz:

— Jó lenne megérdeklődni, hogy keresztény-e már ez az ember? – Mire Bloch:

— Ha zsidó lenne, már rég megváltoztatta volna nevét! Nem hívnák Kohnnak.

Az antiszemita pártok kevésbé humorosan fogták fel a dolgot és rövidesen lemondásra kényszerítették a „zsidó” érseket. Kohn névvel mégsem lehetett Ausztriában püspök az ember!

* * *

A lelkes kolomcai zsidó választópolgárok két jelszóval dolgoztak Bloch jelöltsége mellett. Történetesen „Vajésev” szakasza került a Tórából felolvasásra a választás hetében. A zsidók kiderítették, hogy ez a név felhívja a zsidókat, hogy Blochra szavazzanak. Hiszen Vajésev négy betűje mindenkit arra utasít.

– Wält Josef Samuel Bloch!

Az ellenjelöltjét Byk-nek hívták. A kortések kisütötték, hogy nem szabad reá szavazni, hiszen a, Szentírásban hatszor fordul elő s tilalom: Lo tistachevu: Ami zamatos jiddis fordításban így hangzik:

– Du Sollst nischt byken!